

Sygn. akt II CSK 545/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

Protokolant Anna Banasiuk

w sprawie z powództwa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji
Rolnictwa w Warszawie
przeciwko K. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 11 maja 2012 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w P.

z dnia 11 maja 2011 r.,

- 1) oddala skargę kasacyjną;
- 2) zasądza od pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 600 (sześćset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powód - Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Warszawie wniosła o zasądzenie od K. P. kwoty 50.000 zł z odsetkami w wysokości, jak dla zaległości podatkowych za okres od 21 lipca 2005 r.

Pozwana – K. P. wniosła o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 16 listopada 2001 r. Sąd Rejonowy w P. zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 50.000 zł z odsetkami w wysokości, jak dla zaległości podatkowych za okres od 21 lipca 2005 r. oraz kwotę 4.917 zł tytułem kosztów procesu. Rozstrzygnięcie to zapadło po ustaleniu, że 31 grudnia 2004 r. pozwana złożyła do powoda wnioski o przyznanie pomocy w formie dofinansowania w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego działanie 1.2 - „Ułatwienie startu młodym rolnikom”. Do wniosku dołączyła umowę darowizny działki nr 184 w K. z 10 września 2004 r. oraz umowę dzierżawy z 9 grudnia 2004 r. zawartą z firmą „A.” PPH sp. z o.o., dotyczącą działek nr 86/52, nr 161/2 oraz nr 91/5 w W.. Ostatniego uzupełnienia wniosku pozwana dokonała w kwietniu 2005 r., a jej pełnomocnikiem w postępowaniu był K. B., z którym pozwana ma dziecko.

W umowie z 17 maja 2005 r. o dofinansowanie projektu pozwana oświadczyła, że od 1984 r. prowadzi gospodarstwo rolne w K., składające się z działki nr 184. Na tej podstawie 21 lipca 2005 r. otrzymała pomoc finansową w kwocie 50.000 zł. W § 5 ust. 1 pkt 4 umowy pozwana zobowiązała się do niezwłocznego poinformowania powoda o zbyciu lub wydzierżawieniu nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego w okresie 5 lat od wypłacenia jej pomocy, a w § 6 ust. 1 pkt 1 - do zwrotu pomocy wraz z odsetkami, gdyby okazało się, że złożyła przerobione, podrobione, stwierdzające nieprawdę lub nierzetelne dokumenty mające istotny wpływ na uzyskanie pomocy. Na zabezpieczenie roszczeń z umowy wystawiła weksel *in blanco*.

Spółka „A.”, w imieniu której działali J. B. i K. B. 14 lipca 2005 r. wydzierżawiła R. B. m.in. działki nr 91/5 i 86/52 na okres 8 lat od 14 lipca 2005 r. do 14 lipca 2013 r. Umowę z 29 grudnia 2004 r. z pozwaną o dzierżawę tych dwóch działek spółka rozwiązała na mocy porozumienia stron 12 września 2005 r. i tego

samego dnia sprzedała te nieruchomości K. B., który ponownie zawarł z R. B. umowę ich dzierżawy na 8 lat do 12 września 2013 r. K. B. oddał działkę nr 86/52 w dzierżawę K. P. na 6 lat, do 12 września 2011 r.

23 listopada 2005 r. pozwana poinformowała powoda, że przestała być użytkownikiem między innymi działki nr 91/5 oraz o zmianie właściciela działki nr 86/52, który umową z 12 września 2005 r. oddał jej tę działkę w użytkowanie.

16 czerwca 2006 r. pozwana złożyła wniosek o przyznanie jej płatności z tytułu realizacji przedsięwzięć rolno-środowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt, do którego dołączyła oświadczenie z 7 czerwca 2007 r., z którego wynikało, że 20 marca 2005 r. przejęła od spółki „A.” w R. działkę nr 86/52 o pow. 32.94 ha. Umową z 2 grudnia 2006 r. pozwana oddała K. B. w użytkowanie działki nr 86/52 i nr 184 i z tą datą pozwana i K. B. rozwiązali umowę dzierżawy z 12 września 2005 r.

Powód skontrolował sposób wykonywania umowy przez pozwaną i ustalił, że pozwana, K. B. oraz R. B. w swych wnioskach o dofinansowanie wskazali, że użytkują te same działki o numerach 86/52 i 91/5, a stan prawny i faktyczny użytkowanych przez nich gruntów jest inny niż deklarowany. W powierzchniach gruntów nastąpiły zmiany, o których pozwana nie poinformowała powoda. Wobec ustaleń kontroli 20 listopada 2006 r. powód wezwał pozwaną o zwrot kwoty 50.000 zł z odsetkami.

Prokuratura Rejonowa prowadziła przeciwko pozwanej i K. B. postępowanie o przestępstwo z art. 286 § 1 k.k., które postanowieniem z 29 kwietnia 2009 r. umorzono.

Sąd Rejonowy uznał, że roszczenie powoda ma podstawę w art. 471 i nast. k.c. Pozwana nie wykonała zobowiązań z umowy z 17 maja 2005 r. Naruszyła obowiązek niedokonywania zbycia lub wydzierżawienia nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego przez okres co najmniej 5 lat od dokonania wypłaty dotacji przez powoda (§ 5 ust. 1 pkt 2 umowy) oraz nie poinformowała go niezwłocznie o oddaniu w dzierżawę działki nr 86/52 i nr 184 w okresie 5 lat od otrzymania pomocy, to jest w grudniu 2006 r. (§ 5 ust. 1 pkt 3 umowy). Do wniosku dołączyła dokumenty dotyczące działki nr 91/5 stwierdzające

nieprawdę, które miały wpływ na przyznanie pomocy (§ 6 ust. 1 pkt 1 umowy). Działki tej pozwana nigdy nie użytkowała. Niewiarygodne były jej deklaracje, że we wniosku podała ją omyłkowo.

Warunkiem uzyskania premii w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego działanie 1.2 „Ułatwienie startu młodym rolnikom” jest - jak stanowi rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 8 września 2004 r. w sprawie Uzupelnienia Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” (Dz.U. Nr 207, poz. 2117) - posiadanie przez beneficjenta gospodarstwa rolnego o żywotności co najmniej 4 ESU. W ocenie Sądu, dla odpowiedzialności pozwanej nie ma znaczenia, że żywotność prowadzonego przez nią gospodarstwa wynosi powyżej 4 ESU nawet z pominięciem działki nr 91/5. Istotne jest to, że pozwana we wniosku o zawarcie umowy podała nierzetelne informacje, co miało wiązać się z obowiązkiem zwrotu wypłaconych na podstawie umowy świadczeń.

Sąd nie podzielił zarzutu pozwanej co do niedopuszczalności drogi sądowej w tej sprawie, zgłoszonego w nawiązaniu do poglądu wyrażonego w uchwale NSA z 22 lutego 2007 r., II GPS 3/06 (ONSAiWSA 2007, nr 3, poz. 59), w której ustalono właściwość sądów administracyjnych w sprawach orzekania o przyznaniu pomocy ze środków funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Źródłem dochodzonego roszczenia jest bowiem umowa cywilnoprawna o dofinansowanie, a to przesądza o istnieniu w sprawie drogi sądowej.

Wyrokiem z 11 maja 2011 r. Sąd Okręgowy w P. oddalił apelację pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego z 16 listopada 2001 r. i zasądził od pozwanej na rzecz powoda 1.200 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania. Sąd Okręgowy zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego oraz ocenę prawną sprawy i przyjął je za własne.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Okręgowego pozwana zarzuciła, że orzeczenie to zapadło z naruszeniem prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), to jest art. 55³ k.c., art. 354 § 1 k.c., art. 385 § 2 k.c., art. 385¹ § 1 k.c., a także postanowień załącznika do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 8 września 2004 r. w sprawie Uzupelnienia Sektorowego

Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” - w części 3.1.2., pt. „Zobowiązania beneficjenta”.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i jego zmianę poprzez oddalenie powództwa ewentualnie o uchylenie tego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w P.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. W sprawie zgłoszony został zarzut niedopuszczalności drogi sądowej dla dochodzenia roszczenia o zwrot dotacji wypłaconej pozwanej ze środków funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Zarzut ten przez Sądy obu instancji został uznany za bezzasadny, ale - wobec treści art. 398¹³ § 1 k.p.c. - kwestia ta wymaga rozważenia także w postępowaniu wywołanym skargą kasacyjną.

Zasady wydatkowania funduszy z budżetu Unii Europejskiej uregulowane są w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1620/2002 z 25 czerwca 2002 r. w sprawie rozporządzenia finansowego mającego zastosowanie do budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich (Dz.U. WE 2002 L 248, str. 1; dalej - „rozporządzenie”). Stanowi ono, że przekazanie dotacji następuje w drodze umowy, ale jej zawarcie powinno być poprzedzone postępowaniem wszczynanym na wniosek zainteresowanego (art. 114 rozporządzenia) i zmierzającym do oceny wniosku według wcześniej określonych kryteriów, a kończącym się wyłonieniem wniosków, które zostaną uwzględnione, sporządzeniem ich listy z podaniem przyznanych kwot dofinansowania oraz powiadomieniem wnioskujących na piśmie o decyzji w sprawie ich wniosków (art. 116 rozporządzenia). Zasady te odnoszą się także do dofinansowań z funduszy strukturalnych (art. 155 ust. 1 rozporządzenia). Te same unormowania zostały przewidziane w ustawie z 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (Dz.U. Nr 116, poz. 1206 ze zm.; dalej - „ustawa”), regulującej m.in. zasady dofinansowania z publicznych środków wspólnotowych projektów zgłaszanych w ramach regionalnych programów operacyjnych w latach 2004-2006. W pierwotnym brzmieniu ustawa ta powtarzała regulację zawartą w rozporządzeniu, bez jej sprecyzowania w stopniu niezbędnym dla prawidłowego stosowania w systemie prawa polskiego.

Przez pewien czas po wejściu w życie ustawy o Narodowym Planie Rozwoju jej stosowanie wiązało się z koniecznością rozstrzygnięcia wątpliwości – po pierwsze - co do tego, czy zawarcie umowy o przyznanie dotacji ze środków funduszy strukturalnych Unii Europejskiej powinno być poprzedzone wydaniem aktu administracyjnego, który by podlegał kontroli sądowoadministracyjnej, a - po drugie - co do tego, czy żądanie zwrotu środków wydatkowanych sprzecznie z umową powinno być orzeczone takim aktem, egzekwowanym na drodze administracyjnej, czy też roszczenia tego należy dochodzić na drodze postępowania przed sądem powszechnym i następnie na drodze egzekucji sądowej.

Ostatecznie praktykę stosowania ustawy ukształtował ustalony w orzecznictwie pogląd, że pierwszy etap postępowania o przyznanie dotacji ze środków Unii Europejskiej obejmuje rozpoznanie przez instytucję zarządzającą lub instytucję wdrażającą wniosku zgłoszonego przez podmiot ubiegający się o dofinansowanie projektu z publicznych środków wspólnotowych i kończy się przyznaniem albo odmową przyznania dofinansowania (art. 26 ust. 2 ustawy). Na tym etapie zapadają rozstrzygnięcia władcze i jednostronne („przyznaje”), będące decyzjami administracyjnymi (por. np. uchwałę składu siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z 22 lutego 2007 r., II GPS 3/06, ONSAiWSA 2007, nr 3, poz. 59 oraz wyrok tego Sądu z 8 czerwca 2006 r., II GSK 63/06, Lex nr 188514). Następnym etapem jest zawarcie umowy, określającej warunki dofinansowania projektu (art. 26 ust. 5 i art. 27 ust. 1 i 3 ustawy). Wskazanie na formę umowy jest przykładem wykorzystania przez ustawodawcę instrumentów prawa cywilnego w dziedzinie dysponowania funduszami strukturalnymi i wskazuje na ulokowanie podmiotów zawierających ją na równorzędnych pozycjach w ramach stosunku prawnego nawiązanego w ten sposób. Swoboda regulacji umownej została poważnie ograniczona przez wprowadzenie wzoru umowy o dofinansowanie (art. 28 ustawy w pierwotnym brzmieniu w związku z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 8 września 2004 r. w sprawie Uzupełnienia Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”, Dz.U. Nr 207, poz. 2117). Z uwagi na to, że treść umowy określał akt prawny, a nie jednostronna decyzja władcza instytucji wdrażającej, a stronom

pozostawiony został pewien margines swobody w regulacji szczegółów wzajemnych praw i obowiązków, m.in. co do wyboru sposobu zabezpieczenia roszczeń instytucji wdrażającej, umowie przypisać należy cechy cywilnoprawnego instrumentu kształtowania zasad, na jakich beneficjent otrzymuje dofinansowanie. Podstawą wypłaty świadczenia jest zatem umowa, a wzajemne roszczenia wynikające z tej umowy mają charakter cywilnoprawny (por. np. postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego z 10 lutego 2010 r., II GSK 86/10, Lex nr 663509; z 13 października 2010 r., II GSK 844/09, Lex nr 573545).

Kolejnym, wymagającym rozstrzygnięcia problemem było określenie drogi dla dochodzenia zwrotu wypłaconej dotacji, wykorzystanej sprzecznie z umową. Od 1 stycznia 2006 r. charakter tych środków został oznaczony w art. 5 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 5 ust. 3 pkt 1, 2 i 4 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 249, poz. 2104 ze zm., dalej - „u.f.p.”). Stan prawny istniejący bezpośrednio po wejściu w życie ustawy z 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych nie przewidywał drogi administracyjnej w sprawach związanych z oceną prawidłowości wykorzystania dofinansowania ze środków funduszy strukturalnych i dochodzenia zwrotu świadczeń wykorzystanych nieprawidłowo. Wyłączenie z drogi procesu cywilnego rozstrzygania o zwrocie dofinansowań uzyskanych lub wykorzystanych nieprawidłowo na rzecz postępowania administracyjnego i pod kontrolą sądów administracyjnych, nastąpiło dopiero w wyniku nowelizacji ustawy o finansach publicznych, dokonanej ustawą z 8 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 249, poz. 1832). Artykuł 211 ust. 4 u.f.p. w nowym brzmieniu stanowił, że wystąpienie okoliczności uzasadniających obowiązek zwrotu dofinansowania stwierdza w drodze decyzji instytucja zarządzająca, która określa kwotę przypadającą do zwrotu oraz termin początkowy naliczania odsetek; w art. 211 ust. 5 u.f.p. ustawodawca odesłał w kwestiach nieuregulowanych do odpowiednio stosowanych przepisów działu III Ordynacji podatkowej, a w art. 211 ust. 7 u.f.p. określił tryb egzekucji, która toczyć się miała według przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Jednak znowelizowane zasady windykacji nienależycie wykorzystanych świadczeń nie znajdowały zastosowania do programów i projektów realizowanych w ramach Narodowego Planu Rozwoju,

ponieważ art. 20 ustawy nowelizującej nakazał do nich, jak też do środków przedakcesyjnych i środków przejściowych, stosować przepisy ustawy o finansach publicznych w brzmieniu obowiązującym przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej.

Ustawodawca nie stworzył jednak przepisów przechodnich, które by normowały w sposób szczególny zagadnienia związane z wykonywaniem zawartych wcześniej umów o udzielenie dofinansowania, wobec czego przyjęć należy, że do oceny zdarzeń, które miały miejsce przed wejściem w życie ustawy z 8 grudnia 2005 r. i ich skutków stosuje się przepisy dotychczasowe, natomiast przepisy nowej ustawy mają zastosowanie do zdarzeń zaistniałych w czasie jej obowiązywania. W wyroku z 6 maja 2011 r., II CSK 520/10, Lex nr 1027174, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że z uwagi na umowny, cywilnoprawny sposób regulacji stosunków pomiędzy instytucją wdrażającą a beneficjentem dla przyjęcia, że w sprawie nie istnieje droga sądowa w świetle postanowienia art. 2 § 3 k.p.c. konieczne byłoby wyraźne przekazanie na drogę postępowania administracyjnego spraw wynikających z umów uregulowanych w art. 26 ust. 5 ustawy o Narodowym Planie Rozwoju lub umów zawartych już pod rządami ustawy o finansach publicznych z 30 czerwca 2005 r., na podstawie jej art. 203 § 1 w pierwotnym brzmieniu. Takiej regulacji brakowało. W orzecznictwie Sądu Najwyższego za ustalony można uznać pogląd, że dopuszczalna jest droga sądowa dla dochodzenia roszczeń o zwrot dotacji ze środków strukturalnych Unii Europejskiej wypłaconych na podstawie umów zawartych w latach 2004-2006. Taki pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyrokach z 6 maja 2011 r., II CSK 520/10, Lex nr 1027174; z 2 grudnia 2011 r., III CSK 55/11, nie publ.; z 12 stycznia 2012 r., IV CSK 287/11, nie publ.

Trafnie zatem przyjęły Sądy obu instancji, że droga sądowa w niniejszej sprawie była dopuszczalna.

3. Bezzasadnie pozwana zarzuca, że zaskarżony wyrok zapadł z naruszeniem art. 385 § 2 i art. 385¹ § 1 k.c. Powód, jako podmiot dysponujący na określone cele środkami publicznymi nie ma statusu „przedsiębiorcy”, a pozwana w stosunkach z nim nie występuje w roli „konsumenta”, a tych relacji

dotyczą art. 385 § 2 k.c. i art. 385¹ § 1 k.c. Wzorzec, według którego strony zawarły umowę o przyznanie pozwanej dofinansowania ze środków publicznych został ustalony w załączniku „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 8 września 2004 r. w sprawie Uzupełnienia Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” (Dz.U. Nr 207, poz. 2117).

Wypada zauważyć, że w stosunku do umów zawartych po 29 grudnia 2006 r. (data wejścia w życie ustawy z 8 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 249, poz. 1832) ustawodawca zdecydował o przekazaniu na drogę administracyjną orzekania o zwrocie dotacji wydatkowanej niezgodnie z umową, co oznacza, że instytucja zarządzająca lub instytucja pośrednicząca ma nie tylko kompetencje do wydania najpierw decyzji o przyznaniu dotacji, a następnie występuje jako strona - zawieranej według normatywnego wzorca - umowy określającej zasady przeznaczenia pochodzących z niej środków, a następnie władna jest nadto ocenić sposób wykonywania umowy i decydować o ewentualnym nakazaniu zwrotu wypłaconych środków. Na tle stosunku prawnego dotyczącego środków finansowych mających charakter publiczny pozycja tego organu jest władcza i przez to uprzywilejowana.

Można wprawdzie zasadnie oczekiwać, że także wzorzec umowy mający charakter normatywny zostanie sformułowany przez uprawniony do jego ustalenia organ w sposób jednoznaczny i zrozumiały, ale pozwana nie wskazała na te konkretne postanowienia wzorca zastosowane w umowie, które ocenia jako niejednoznaczne i w związku z tym wymagające tłumaczenia na jej korzyść. W okolicznościach niniejszej sprawy o treści wzajemnych praw i obowiązków stron postępowania decydowała zawarta przez nie umowa. Ona też była źródłem roszczenia powoda i przedmiotem wykładni, nie zaś sam wzorzec, według którego została zawarta, czy powołane w jej treści dalsze akty normatywne. W związku z wykładnią oświadczeń prowadzących do zawarcia umowy o określonej treści, pozwana nie zgłosiła żadnych zarzutów, bo te musiałyby dotyczyć naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 65 k.c.

Z tych przyczyn za niezasadny trzeba też uznać zarzut naruszenia przez Sąd art. 354 § 1 k.c. Przepis ten określa sposób, w jaki dłużnik powinien wykonać zobowiązanie i wskazuje, że ma to nastąpić zgodnie z jego treścią, w sposób odpowiadający jego celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współżycia społecznego, a jeśli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje, to także zgodnie z nimi. Z ustaleń przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia wynika, jakie zobowiązania zaciągnęła pozwana zawierając umowę o przyznanie jej dotacji ze środków funduszu strukturalnego oraz że zobowiązania tego nie wykonała, po pierwsze - co do obowiązku prowadzenia przez pięć lat tego gospodarstwa rolnego, którego dotyczył wniosek o przyznanie dotacji, a po drugie - co do obowiązku niezwłocznego informowania powoda o zmianach, jakie wprowadza w strukturze tego gospodarstwa. W świetle postanowień umownych, takie zachowanie było dostateczną przyczyną dla zażądania zwrotu dotacji.

4. Przepis art. 55³ k.c. ustala definicję gospodarstwa rolnego i uznaje za nie grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy nie ma jednak znaczenia to, czy Sąd wyłożył pojęcie „gospodarstwo rolne” prowadzone przez pozwaną w sposób zgodny z definicją kodeksową zawartą w art. 55¹ k.c. Istotne bowiem jest, że pozwana zaciągnęła w stosunku do powoda określone zobowiązania, co do tego, na jakich gruntach będzie prowadzić działalność, której dotyczyło dofinansowanie. Zobowiązała się także do tego, że niezwłocznie powiadomi powoda o zmianach w strukturze prowadzonego gospodarstwa. Z ustaleń Sądów obu instancji wynika, że z tych zobowiązań się nie wywiązała i ta okoliczność w świetle postanowień umownych usprawiedliwiała zażądanie zwrotu wypłaconej dotacji.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji. Podstawą orzeczenia o kosztach postępowania był natomiast art. 108 § 1, art. 98 § 1 i 3, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oraz § 6 pkt 4, § 12 ust. 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz

ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.